

Јанош Сеċе

МАПА УЗ МАПУ

(мапа уз мапу)

Уз песме није потребно упутство за употребу. У добром случају, не истиче им гаранција. Нити је потребно назначити састав и активну супстанцу. А нуспојаве и нежељена дејства? Е па до њих и те како може доћи и у поезији. Из тога следи да песма није (или је тек донекле) као кухињски миксер, кавкаски кефир или хидратантна крема. Али каква је онда песма? Не можемо чак написати ни да једна песма личи на другу, јер се, на пример, и у овом нашем издању на изванредан начин песме разликују једна од друге. Сличне су по томе што се разликују? Могуће, али се немојмо тиме задовољавати. Песме које се овде могу прочитати приказују оно најбоље из младе мађарске лирике. Овде намерно не стоји појам модерног репрезентовања већ појам приказивања. Овај одабир се не фокусира на блескове спољне површине; напротив, он настоји да брижљиво, а ипак слободно, скицира поетска језгра, тајне зоне лирике, унутарње кретње. Овај мали есеј пак представља ону другу мапу за мапу.

(генерација)

У нашој културној употреби језика израз млади песник, писац или млади филмски редитељ располаже, или је барем располагао, сложеним, особеним значењем. До сада је, у погледу животног доба, млади стваралац могао имати и седамнаест а и четрдесет пет година. Било је, тачније има уметника средње генерације који, премда су ближи педесетима него тридесетима, још увек спадају у ту категорију, све до прве самосталне књиге или дугометражног филма; па можда чак и након тога ту остају. Као да та тенденција почиње да се мења. Логички гледано, увек ће постојати категорија „младе мађарске књижевности“, али се данас она јасније може одвојити од претходних и будућих периода. Због медијалне акцелерације времена у коме живимо, почетници крећу да објављују раније и у већем броју медија, па би ваљало испред младе поезије убацили и један други термин: полазничка лирика. Наравно, тај лирски начин говора је донекле школски, прати или одбацује норму, усиљен је на љубак или на иритантан начин, а у сваком случају је професионалан и агилан; тамо некаква картинг трка тик поред писте формуле један. Због овог је искорак данашња млада лирика, коју и овде можете читати, напредовала, приближила се следећем генерацијском ступњу, поетском дискурсу средње генерације. Избразданија је, рефлектованија, артикулисанија, гушћа, постојанија.

(фигуре)

Одмах на почетку имамо Пучинија, да би се потом заорио Малер, а касније се спотичемо о америчког песника Харта Крејна. Не бисмо ли остали међу својима, срећемо се и са једном митолошком Прабаком, и бројним стварним, полустварним и страховито стварним очевима. Распредајући један мађарски књижевни афоризам чији је аутор Петер Естерхази рећи ћемо: овде аутори не размишљају у народима и нацијама или у субјектима и предикатима, већ у очевима и деци. Очеви могу бити и врло конкретни, немилосрдно личне фигуре, али у истој мери могу бити њихове оличене метафоре при приказивању једног односа очекивања, једне културе слушања. Оно што их повезује је то да су сви првенствено фигуре, језички облици или сликовни елементи. Једна грана младе мађарске лирике која се и овде може наћи – а и она показује своје плодно, каткад збуњујуће богатство и вишегласје – уклапа се у изразито личну, исповедну традицију европске поезије, а једна њена друга варијанта се сопственом интелектуалном апстрактношћу, одмеравањем и држањем дистанце прикључује објективном, упредмећеном, а свакако ироничном правцу повести лирике. Егзистенцијална конфесија и гротескна културна морфологија, да, једна уз другу и не једна наспрам друге.

(гласови)

Није згорег и више пута нагласити да су текстови који се овде могу прочитати једни од до сада најзрелијих радова аутора. Онај кога занимају поетске дечје болести једног лиричара, и то баш-почетника, остаће разочаран. Ове најочигледније, најупадљивије варијације грешака наши песници су кориговли, или изоставили, изменили нагласак или у тој мери уградили у своје песничко деловање, да су постали манир или природни елемент манира у њиховим делима. Заједно са тим се из канонског хора могу разазнати пластични гласови и уверљиви звучни ефекти. Један од посредничких језика данашње (а самим тим и свагдашње) младе мађарске лирике је процват авангарде, ма који по реду. Тај нео-нео-нео-авангардни став међутим настаје на метафоричан начин: оксидише се тако да крајњи резултат, не једном, ствара класичнију форму за себе и читаоца. Дobar пример за то је поезија Денеша Крушовског. Међутим, тај авангардни утицај опет није хомогена творевина. У песничком појмовнику Имрета Јожефа Балажа који живи у Клужу, а пореклом је из Ердеља, авангарда представља сигурно другачији код у односу на Арпада Колара и Роланда Орчика, који су рођени у Војводини. Једно подуже аналитичко штиво на елегантан начин би одгонетнуло када, како и на који начин су ти мађарски текстови, на мађарском језику, повезани са књижевним дискурсом суседних нација и језика. Један други адекватни глас употребљава дијалект и нагласке модерне мађарске лире, али та дискретна реконструкција током употребе представља уједно и дуг: перманентан, али не упадљив. Али ће и овде од суштинске важности бити прелаз, нагињање, свитање. Кодови и начини говора се мешају, мутирају. Нестали су чисти типови песама, нема их. Наравно, такозвана традиција је и даље присутна, па шта би друго и била него присутна; међутим,

све више младих песника гледа на ту евиденцију традиције као што луцкасти унук у недоумици покушава да процени дедине испретуране дрангулије које су се некада сматрале вреднима. Опао је број дијалога са мађарском историјом поезије, али су они потом и постали интензивнији. Због тога су затворени и каткад „сумњиво загонетни“.

(форме)

На пољу форми највеће шансе и даље има слободан стих, с тим да се ова поља слободног стиха обично дубоко заоравају и темељито продубљују реторичким средствима. Код форме, код жанровског одабира кода углавном је важније поетско-естетско питање на који начин властита субјективност аутора излази на крај са његовим искривљеним, али у сваком случају дословце постојећим алтер-егом. И како се тон и слика сусрећу на обдукционом столу интелекта. Ваљда тако.

(субјекти)

Након апсолвирања песама у читаоцу се може оцртати један могући портрет (можемо замислити да се он да замислити). Тачније: његова слика и прилика. Ту заобилазимо биографију и каријеру. Радије скрећем пажњу на то да корпуси који се овде могу читати у свом комплексном деловању показују многограну мађарску лирику. Страствена, хладна, усамљеничка, љубавна, интимна и громка, иронична и још ироничнија. Нежељена дејства су то да почињемо да размишљамо не само о деловању и начину постојања поезије, већ и о тренутној позицији наших животних клопки и слободних могућности.

(од А до Ш)

Чобанка Жужа. Један од најузбудљивијих прозних излета последњих година тешко је не приписати Жужи Чобанки; но не треба заборавити и њене песме. С једне стране животна лира, то јест континуирано бележење животних догађаја, али истовремено и перманентно рефлектовање, јер од догађајне стварности настаје естетичко искуство, поетски облик. Осетљив, катарктичан звук.

Геревич Андраш. Најважнији аспект политике тела све зрелијих дела Андраша Геревича је његова хомосексуалност. Ту није сама по себи занимљива чињеница његовог *coming out*-а, већ лирски језик на којем ће се исказати искуства љубавних веза и личних осећања. Мали мозаици, неочекиване бласфемije.

Колар Арпад. У својој лирици Колар, који из Војводине стиже у Сегедин, опипава у којој мери авангарда може да оптерети и да се проширује, и то са оригиналним звуком. Уз то, књижевник је и агилни председник Савеза Младих Писаца.

Крушовски Денеш. Његове песме се увек одједном уклапају у једну већу структуру (циклус, поглавље) и у систем узајамних односа једног знатно мањег микросвета.

Елементи, објекти, рушевине охлађених романи, отпаци сећања, описи слика, културалне референце – све то карактерише ову тихо радикалну, у свој својој једноставности поезију великог формата.

Ланцкор Габор. Природна митологија мађарског брда Шаг и готово невидљиви врхови Хималаја: Ланцкор не само да уједно види ове далеке светове, већ их на изворан начин и повезује. Поред песама, узбудљива је и његова проза.

Немеш 3. Марио. Растура, испитује, склапа. Само што Марио 3. Немеш све то не чини са машинама, већ са човечјим телима, са културним консензусом људског тела. Он не само да свлачи човека и човечје тело, већ га и сецира. Па ипак, његова поезија није анатомија, већ је пре антропологија која ствара и испитује ахумани резерват. Поред тога, значајан је и есејиста.

Орчик Роланд. Стално експериментисање, поетско и поетолошко знање – то су својства Орчикове лирике. Његова вишејезичност не стоји само у лингвистичком смислу, већ је он полиглота и као песник, који уверљиво говори и на више стиховних језика. Последњих година он преко лика Густава Малера реконструише неравни пут једне својеврсне потраге за језиком и идентитетом, штавише у постмонархичком контексту.

Полгар Анико. Словачка мађарска књижевница која се, поред поезије, бави и науком о античкој књижевности. Ипак, њена поезија неће имати академски карактер. У свакој песми она отвара и изнова ствара по једну митолошку ситуацију тако да у њима у жиху доспевају најесенцијалнији психолошки односи.

Шопотник Золтан. Мајстор неочекиваних радикалности. Очаравајуће је способан да мења брзине у својим песмама. У последње време регистре лире и прозе увлачи у један једини текстуални простор.

(мапа)

Срећан пут мапом!

(Са мађарској превео **Иван Павичић**)